

Kirjasto ja kirja: kulttuuriarre vai dinosaurus?

KATRI KLEEMOLA

Täytyy sanoa, että harvemmin käsiin osuu tietopohjainen kirja, joka ei malta laskea käsis-tään. Eräpäivä! on sellainen.

Kirjastoalan tulevaisuutta (itse)kriittisesti ja jopa provokaatiivisesti käsittelevä opus herättää ajatuksia myös toisaalla tietotyön saralla toimivan lukijan mielessä. Ainakin julkaisemisen parissa työskentelevän Eräpäivä! pakottaa katsomaan peiliin.

Tiedon hallinnoimisen aloilla on kohdattu – tai olisi kohdattava – ehkäpä historian suurin vallankumous. Ennen tieto oli ”portinvartijoiden” takana, kirjastoammattilaisilla, kustantajilla ja mm. tutkimuslaitoksilla oli valta päättää, mitä tietoa tavallisen kansan ulottuville päästetään. Nyt kaikki on toisin, kiitos Internetin ja Googlen ja sähköisen kirjan. Kaikki tieto on ”samassa paikassa” – netissä. Tieto on kaikkien saavutettavissa, ja toisaalta kuka tahansa voi julkaista mitä tahansa.

Eräpäivä! alkaa ajatusleikillä: mitä jos eräänä päivänä kirjastoja ei olisikaan. Kaipaisiko kirjastoja kukaan? Entä mistä ihmiset lähtisivät hakemaan tietoa, viihdettä ja kulttuuria? Keksittäisiinkö kirjastot uudelleen vai ottaisiiko joku aivan muu taho tehtävän hoitaakseen – ja ihan uudella konseptilla? Ajatusleikki on hedelmällinen, koska se

antaa mahdollisuuden pohtia puhtaalta pöydältä, miten kirjastolle annetut tehtävät (”tarjota kansalaisille pääsy tiedon lähteille varallisuuteen, ikään tai asuinpaikkaan katsomatta”) kannattaisi oikeasti hoitaa. Samankaltaista Ground Zero -ajatusleikkiä voisi harjoittaa esimerkiksi tietoa tuottavissa organisaatioissa: pistettäisiin koko perinteinen julkaisuketju poikki ja pinoon, ja alettaisiin sen sijaan pohtia, miten tieto parhaiten saavuttaisi vastaanottajansa.

Kirjastoissa on toki huomattu, että kirjastojen käyttö on vähentynyt. Sen sijaan, että uudessa tilanteessa olisi alettu pohtia kirjaston palvelukonseptia kokonaisuudessaan, on oletettu ongelman olevan markkinoinnillisen: ihmiset eivät vain jostain syystä enää tajua, miten hieno asia kirjasto on. Vähintäänkin tiedostamattomana lähtökohtana ja paikallaan pysymisen perusteena on pidetty kirjastolaitoksen asemaan instituutiona ja kulttuuriarteenana, ”ja instituution ensisijainen pyrkimys, useimmiten, on säilyttää itsensä”.

Kulttuuriarre tai ei, kirjaston pitäisi pystyä toimimaan ihmisten arjessa. Arki on kuitenkin muuttunut digitaalisen vallankumouksen myötä, ja oletus on nykyään, että kaikki

Veera Ristikartano &
Antti Virrankoski (toim.)
Eräpäivä! Voimasanoja
kirjastosta
Avain, 2011

palvelut löytyvät verkosta. Asiaa voisi vielä tarkentaa siten, että verkkoon laittaminen ei riitä: jos se ei ole Googlessa, sitä ei ole olemassa. Juuri taannoin olin kiinnostunut erästä teoksesta. Googlasin sen, ja päädyin useamman nettikirjakaupan sivuille, joista valitsin ko. teoksen edullisimmin tarjoavan. Tilaukseni jo saatuani mieleeni juolahiti, että kirja olisi ehkä ollut saatavilla myös lähikirjastosta. En kuitenkaan tajunnut asiaa, koska Googlen osumien joukossa ei ollut yhtään kirjastotietokantaa. Olisiko hakukoneoptimoinnin paikka?

Yhtenä kirjaston kipupisteenä Eräpäivän kirjoittajat pitävät sitä, että henkilökunnan pitäisi nykypäivänä olla moniosajia ja halukkaita kehittämään omaa osaamistaan, kun sen sijaan monet rajaavat tehtäväkenttäänsä vanhojen perinteiden mukaisesti, ”tehdään näin kun aina on tehty”. Sama ilmiö on nähtävissä myös tiedonvälittämisen alalla. Perinteistä ”printti”julkaisemista ja sähköistä julkaisemista pidetään keinotekoisesti ja väkisin eril-

lään toisistaan, eikä niitä nähdä sinä yhtenäisenä jatkumona, jonka ne muodostavat. Tosiasia on se, että paperisen julkaisun osuus myytävistä julkaisuista pienenee jatkuvasti. Eräpäivän mukaan mm. Amazon-verkkokirjakaupassa sähköisten julkaisujen myynti on jo ohittanut paperijulkaisujen myyntin. Nyt – vuonna 2011 – pitäisi olla jo pitkällä monikanavajulkaisemisen kehittämisen tiellä, mutta rakennemuutos ei

onnistu, jos ei ymmärretä, millainen julkaisemisen kenttä on ja mihin suuntaan se on kehittymässä. On vaikea ihan oikeasti kehittää sähköisen julkaisemisen muotoja, jos eletään maailmassa, jossa julkaisemisen vaihtoehdot ovat maksullinen, paperinen kirja ja ilmainen, PC:n selaimella luettava verkkosivu. Muutoshalu tai sen puute ei suinkaan ole (ainakaan aina) avaintekijä, tarvittaisiin ennen kaikkea visioita ja uskallusta.

Olisi oltava edellä aikaansa, jotta pystyttäisiin tarjoamaan asiakkaalle sitä, mitä he haluavat – silloin kun he huomavat haluavansa sitä. ”Maailma muuttui jo, Eskoseni.”

”Nuorkirjastolaisten” ajatusten herättely ei pääty kirjan viimeiseen sivuun. Kirjoittajajoukko pitää Voimasanoja-bloigia, jossa kirjan aloittamaa keskustelua jatketaan (www.voimasanoja.fi/blogi/).

Via dolorosa

ULLA VIERTOLA

Kari Hotakaisen uusin teos kuvaillee raamatullisin sanankääntein nykykapitalismia, jonka maailmassa ”ostetaan ja myydään, uskotaan ja luotetaan, määritellään luoton hinta ja uskon arvo”. Totisesti: jos teillä olisi uskoa edes sinapinsiemen verran, te voisitte sanoa tälle vuorelle: siirry täältä tuonne, ja se siirtyisi (Matt. 17:20). Nämä Jeesuksen sanat kuvastavat yhtä hyvin sekä osakemarkkinoiden vahvaa tulevaisuudenuskoa että investointipankkiiri Jukka Hopeaniemen kohdistuvia vaatimuksia. Hopeaniemi, Hotakaisen teoksen päähahmo, on jo pitkään pyörinyt markkinoiden mukana ja itsekin pyörittänyt niitä, mutta nykyään mikään ei enää riitä. Pelkkä vuori on nykyään liian pieni haaste, nyt pitäisi jo pystyä liikuttamaan kokonaisia mantereita.

Vuorista puheen ollen, ainakin yhden sellaisen Hopeaniemi tahtois siirtää tai ainakin

vaientaa. Muuan islantilainen tulivuori on purkautunut varoittamatta, ilman mitään edeltäviä neuvotteluja tai sopimuksia. Mahtavan luonnonvoiman omavaltaisesta käytöksestä koituu häiriöitä tärkeää sosiaalista todellisuutta elävälle rahamaailmalle. Hopeaniemi on vetäytynyt Lappiin keräämään voimia ennen erästä tärkeää koitosta, mutta yhtäkkiä hän ei pääse nopeasti ja mukavasti lentämään sieltä pois. Rahvaan kuluneuvoilla Hopeaniemi ei voi matkustaa, sillä väärin käyttäytyvät, pahanhajuiset köyhät kiduttavat kulturalisikka suussa syntyntyttä miestä jo pelkällä läsnäolollaan. Onneksi Hopeaniemellä on hankalissa tilanteissa aina turvanaan raha. Sillä hän nytkin pystyy taivuttamaan isänsä entisen, jo eläkkeellä olevan autonkuljettajan vielä yhdelle matkalle halki Suomen. Matkasta tulee oikea elämäntie, sillä konkreettisten paikko-

---

Kari Hotakainen
Jumalan sana
Siltala, 2011

jen sijasta se enimmäkseen kulkee sekä kuljettajan että kyytiläisen oman mielen sisällä unina, muistoina ja ajatuksina. Hopeaniemi matkustaa mukavasti loistoauton takapenkillä, mutta liikkuu sittenkin enemmän ajassa kuin tilassa.

Kirjan henkilöhahmojen suppea määrä ei muodostu puutteeksi, sillä Hotakaisen rönsyilevä kieli ja moniin maailmoihiin leviävä kerronta vaativat tilaa ja täyttävät sen. Tarinan ydinkolmikon muodostavat vain Jukka Hopeaniemi itse, hänen isävaimaansa Uljas eli Ukko ja autonkuljettaja Armas Kallio. Television aamulähteyksen vetäjä, toimittaja Leena Kontiolahti häärii taustalla omaan mediahahmoonsa eksyneenä, säälitettävänä olentona. Sitkeydellä ja oveluudella Kontiolahti on kui-